

Barne- og likestillingsdepartementet

Vår ref.
17/2012/FA - F00/THA
17/234

Dykkar ref.

Dato:
03.03.2017

NOU 2016:17 På lik linje. Administrativ høyringsuttale frå Haram kommune

NOU 2016:17 På lik linje har vore drøfta i ei interkommunal samhandlingsgruppe med utgangspunkt i rådmannen i Ålesund si saksutgreiing og framlegg til høyringsuttale.

Haram formannskap ga i møte 28.02.17 rådmannen fullmakt til å sende inn ein administrativ uttale i saka.

Rådmannen i Haram vil støtte framlegget til høyringsuttale slik det var lagt fram av rådmannen i Ålesund som grunnlag for den politiske behandlinga der:

«Ålesund kommune støtter i all hovudsak opp under beskrivelsene som danner grunnlag for forslagene i NOU 2016:17 På lik linje. Det er behov for bevisstgjøring omkring rettstilstanden for personer med utviklingshemming, og det er mange forhold som kan bedres for å gi alle med utviklingshemming muligheter for økt selvbestemmelse og individuelt tilpassede tjenester med god kvalitet. Vi har imidlertid noen merknader til de åtte utvalgte løftene:

Løft nr.1, selvbestemmelse og rettsikkerhet: Utvalget foreslår at dagens vergemålsordning skal erstattes med et system med «beslutningsstøttere». Vi er enige i at her er stort potensiale for å la personer med utviklingshemming bedre kunne delta i beslutninger og disposisjoner som angår eget liv. Beslutningsstøtte skjer i dag i mange dagliglivets situasjoner, og med økte muligheter for - og trening i - å kunne uttrykke egen vilje, vil utviklingshemmedes autonomi øke og bli stadig bedre for den enkelte etter hvert som velferdsteknologi tas i bruk og tjenestene moderniseres. Her vil vi gjerne peke på at modernisering av hjelpemiddelformidlingen er et svært viktig område for styrking av den enkeltes muligheter for selvbestemmelse. I dag er det slik at innkjøpsordninger, ventetider og manglende muligheter hos NAV Hjelpemiddel til å «følge med i tiden» ikke gir den utviklingshemmede optimale hjelpemidler med tanke på kommunikasjonsmuligheter og derved potensiell økt selvbestemmelse.

Hvor gunstig det vil være for denne utviklingen om den utviklingshemmede skal ha formelle beslutningsstøttere som ikke er en del av tjenesteapparatet er vi mer usikre på. Det kan føre til et «partsforhold» i dagliglivet, der noen som ikke ser helheten i den utviklingshemmedes situasjon kommer inn og ikke har det grunnlaget for beslutningsstøtte som nettopp vil utvikles gjennom nye kommunikasjonsmidler og trening i bruk av disse. Men vi er kommet til at forslaget er interessant. Det bør derfor utredes videre for mer beskrivelse av hvordan dette er tenkt å fungere, og hvordan en slik ordning skal finne sin plass i samspill mellom myndigheter, den utviklingshemmede og tjenestene.

Løft nr.2, inkluderende og likeverdig opplæring: Ålesund kommune støtter flertallets syn om at spesialskoler, klasser og grupper i noen tilfeller er den riktige måten å gi undervisningstilbud på, og at slike derfor fortsatt må kunne godkjennes. Vi kan støtte forslaget om etablering av en godkjenningsordning for slike løsninger, men ikke slik at det må søkes godkjenning hos fylkesmannen for etablering av tilbud for en enkelt elev. Der ivaretar dagens klageordninger individets rettssikkerhet med tanke på retten til individuelt tilpasset opplæring, og at tilhørighet til nærskole og normalklasse er utgangspunktet for det tilbudet alle skal ha. Videre kan vi heller ikke støtte forslaget om at alle som underviser utviklingshemmede skal ha pedagogisk utdanning. Vi mener at arbeidet skal utføres av kvalifisert personale, men at det er flere fagretninger som er relevante å trekke inn i tillegg til pedagog. I undervisningsopplegg i barnehage og skole er der arbeidsoppgaver som kan utføres av personer uten høyskoleutdanning (under veiledning av høyere kvalifisert personell). Forslaget har også sin begrensning ved at det knapt vil finnes nok kvalifiserte pedagoger i det omfanget som denne reformen krever, og at dette vil føre til en langvarig situasjon med søknader om dispensasjon og meldning av avvik i kommunene. For øvrig bør tilgangen på kvalifiserte spesialpedagoger øke, og det er mye som kan gjøres med god samhandling for å sikre at det foreligger individuelle opplæringsplaner med gode læringsmål for personer med utviklingshemming.

Løft nr.3, arbeid for alle: Ålesund kommune støtter ikke forslaget om at kommunene skal ta over ansvaret for at alle utviklingshemmede får en arbeidsplass der det foregår verdiskapning i betydningen produksjon av varer og tjenester. Ut fra et likestillingsperspektiv mener vi at ansvaret for å sikre arbeid til alle med slik arbeidsevne fortsatt skal ligge hos NAV. Dette tilsier at VTA-ordningen fortsatt blir værende i NAV, og at ordningen blir bygget ut videre for å sikre at der er nok kapasitet i tilbudene. Alle skal ha rett til å bidra i arbeid etter egne forutsetninger, og VTA-plassene spiller en viktig rolle også for avklaring og forberedelse til annen arbeidssituasjon for de som skal videre til vanlig arbeid eller til aktivitetstilbud i kommunen. Her er mange områder det må arbeides bedre med. For det første må det bli bedre samarbeid mellom fylkeskommune, NAV og kommune om den kvalifiseringen som skjer når den utviklingshemmede har skoleplass i videregående skole. Det er i dag alt for lite sammenheng mellom den kvalifiseringen og avklaringen som skjer i disse årene, og det som er tilgjengelige muligheter i etterkant. Her må samhandlingsavtaler sikre løpende kontakt mellom nivåene om den enkelte elev, og NAV og/eller kommunen må starte planlegging av hva som skal være tilbudet i etterkant så snart det er avklart at det ikke er aktuelt med videre skolegang/studier. Målrettet kvalifisering og avklaring må skje i mye større grad enn i dag, slik at den utviklingshemmedes ønsker og forventninger best mulig kan innfris etter videregående skole. Det er viktig at ulike arbeidsopplegg blir prøvd ut, og blant annet må dette med personalfaktor til støtte være utprøvd. Dersom en ungdom kommer ut med bestillingsseddelen «det må være 1:1 bemanning» innsnevrer dette mulighetsrommet sterkt. Ofte er ikke andre løsninger prøvd ut seriøst, og det som er godt ment for å sikre forsvarlighet fjerner i realiteten muligheter til annet enn aktivisering/dagplass.

Videre vil vi peke på at det er for uavklart ansvar og for få finansieringsordninger for å kunne gi personer med utviklingshemming god støtte i en arbeidssituasjon. Betydningen av slik støtte er sterkt undervurdert i dagens ordninger. Mange arbeidsgivere kvier seg for å tilby arbeid fordi de ikke har komeptanse til å følge opp personer med utviklingshemming, og fordi de har opplevd ubehag ved å måtte avvikle inngåtte avtaler som viser seg å være for krevende å følge opp. Ålesund kommune foreslår at ordningen med funksjonsassistent utvides til å gjelde personer med utviklingshemming og andre med autismespekterforstyrrelser. Det hadde virkelig bidratt til å kunne gi langt flere personer muligheter både på en ordinær arbeidsplass og i VTA-bedrifter (der flere ekskluderes fordi der ikke er nok bemanning til å følge opp særegen atferd som ikke «passer inn», til tross for at personen kan ha godt funksjonsnivå).

NAV må ansette flere medarbeidere med kompetanse på utviklingshemming, slik at de i større grad kan medvirke til å skaffe arbeidsmuligheter.

Ellers bør det arbeides mer med «karriereløp» for personer med utviklingshemming, slik at det blir mer normalisert å gå over fra arbeid til aktivisering ved høy alder og sviktende helse uten at dette føles som et nederlag. Og kommunene trenger opplagt mer ressurser for å kunne etablere tilrettelagte aktiviserings- og arbeidstilbud i det omfanget som trengs.

Løft nr.4, god helse og omsorg: Utvalget peker på at ikke alle personer med utviklingshemming får tilgang på gode nok helsetjenester. Ålesund kommune mener prinsipielt at dagens lovgivning er tydelig på at alle har rett til individuelt tilpassede og godt kooordinerte helsetjenester, og at det derfor ikke er behov for ytterligere tydeliggjøring av dette. Det pekes videre på at habiliteringstjenestene i spesialisthelsetjenesten mange steder har for lite kapasitet og for dårlig kompetanse til at god nok helsehjelp blir gitt. Dette er sikkert riktig, og det er ingen tvil om at det trengs en god habiliteringstjeneste som har spisskompetanse på forhold som kommunehelsetjenesten ikke kan være eksperter på. Vår erfaring er imidlertid at det er de som er sammen med brukeren til daglig som er de beste til å vurdere brukeren, til å se og tolke endringer, og til å initiere at bruker får adekvat helsehjelp. Habiliteringstjenestens rolle som «eksperter» fungerer ikke alltid etter hensikten, ved at de nettopp ikke kjenner bruker godt nok og i tilfeller med dårlig dialog ender opp med å bestemme noe som ikke er bra for bruker. Vi støtter derfor ikke at det nødvendigvis er riktig satsing å styrke habiliteringstjenestene med flere stillinger. Veksten bør komme i kommunehelsetjenesten, spesielt på området utviklingshemmedes psykiske helse.

En godkjenningsordning for barne- og avlastningsboliger vil mest sannsynlig føre til at lokaler som kan være gode for enkelte barn ikke vil kunne benyttes, fordi strenge krav som tar høyde for alle mulige varianter av behov vil bli lagt til grunn i kravene som stilles. Dette vil minske kommunenes muligheter til å finne fleksible og/eller akutte løsninger, og tjener sannsynligvis ikke saken. Vi slutter oss derfor ikke til forslaget. Dagens ordning med fastsatte krav til slike boliger og fylkesmannens tilsynsrolle bør være tilstrekkelig kontroll.

Løft nr.5, egen bolig: Utvalget foreslår at alle som ikke selv kan ivareta sine interesser på boligmarkedet skal få en lovfestet rett til «egnet og passende» bolig. Utvalget understreker også den utviklingshemmedes rett til selv å velge hvor han/hun vil bo og hvem det er aktuelt å bo sammen med. Ålesund kommune støtter ikke dette forslaget, primært fordi det er en alt for krevende rett å gi og en for vanskelig plikt å oppfylle. De fleste kommuner har i dag planer som skal sikre tilgang på boliger for personer med særskilte behov. Når personer med stort behov for tjenester etableres i egen bolig, flyttes ofte utgifter fra privatsfæren og over til kommunen. Så lenge personer med utviklingshemming bor i foreldrenes/pårørendes hjem, er det som oftest lavere behov for tjenester. Kommunene bør honorere dette faktum med å være gode på livsløpsplanlegging for den enkelte med utviklingshemming (og for andre der det i lang tid er kjent at den dagen kommer da det er aktuelt med etablering i egen bolig). På den måten kan det tidlig etableres en tillit til at en bolig med tjenester vil stå klar til den fasen i livet der utflytting er naturlig og ønsket. Slik det er i dag er mange kommuner «på hælene» i mange saker, og bruker og pårørende kommer i et «kampmodus» med opplevelsen av at egen bolig er noe man må slåss for å få tilgang til. Men vår mening er at lovfestet rett til bolig ikke løser dette problemet; her må det jobbes planmessig i god samhandling, og kommunene må ha nok ressurser til å etablere gode og tilpassede tjenestetilbud for den enkelte. Vi støtter heller ikke forslaget om en ny planretninglinje som skal sikre gjennomføring av CRPD i all arealplanlegging, eller at begrensning i antall boenheter og plasser i bokollektiv fastsettes i forskrift eller lov. Egned boform bør avklares gjennom god samhandling og god planlegging, og det bør være fleksibilitet for mange ulike løsninger og boformer.

Løft nr.6, kompetanse og kunnskap: Ålesund kommune har ikke merknader til at det utformes kurs og videreutdanningstilbud for personer som jobber med utviklingshemmede i helse- og

omsorgstjenestene og i barnehage og skole. Men kompetansen stiger ikke vesentlig før flere ansatte i disse tjenestene har relevant høgskoleutdanning. Det er ønskelig med et lavere innslag av ufaglærte og flere med ulike høgskoleutdanninger, så som vernepleiere, barnevernpedagoger, sykepleiere, personale med kompetanse innen psykiatri, samt fysio- og ergoterapeuter. Det er ikke alltid lett å rekruttere til tjenester i boliger for utviklingshemmede, og det kan gjøres en del i høgskoleutdanningene for å gi dette arbeidsfeltet et faglig løft. Blant annet må det satses sterkere på forskning, og forskningsresultater må anvendes fortløpende i utdanningene for å danne ny kunnskap. Innholdet i utdanningene bør moderniseres og oppdateres, slik at dette tjenestområdet tverrfaglig får sin rettmessige status som et spennende og utfordrende fagfelt. Kommunen som arbeidsgiver må følge opp med arbeidsopplegg som inneholder mulighet for faglig refleksjon, arbeid i nettverk, samt etter- og videreutdanning.

Løft nr.7, koordinerte tjenester: Ålesund kommune mener at plikten til å sørge for godt koordinerte tjenester allerede er nedfelt i lovverket og ser ikke helt behovet for en ytterligere presisering ved å også ta dette inn som en ny bestemmelse i kommuneloven.

Løft nr. 8, målrettet styring: Ålesund kommune støtter ikke forslaget om å opprette et nytt nasjonalt statlig organ som skal overvåke politikk og tjenester for utviklingshemmede og utvikle et indikatorsystem. Oppdrag om utviklingsarbeid må kunne legges til Helsedirektoratet på samme måte som annet pågående arbeid med kvalitetskriterier og indikatorer. Det samme gjelder initiering av ny forskning; her må både aktuelle departement, direktorat spesialisthelsetjenesten og kommunesektoren spille en aktiv rolle. Økt statlig byråkrati bør unngås. »

Med helsing

Turid Hanken
Rådmann

Interntlf. 70 20 75 30

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.